

MÖRKRÄDD, LÄRARMATERIAL

Masthuggsteatern

SKOLFÖRESTÄLLNING FÖR HÖGSTADIE OCH GYMNASIUM

Mörkrädd är en föreställning gjord för att spelas i skolmiljö. Vi kommer ta med publiken på en resa i tiden, eller rättare sagt kommer vi resa tillbaka från framtiden för att uppsöka just de här eleverna i just den här skolan: Karaktärerna Elsa och William kommer på besök från en framtid som de desperat hoppas att eleverna ska kunna rädda dem ifrån.

De kommer från ett Sverige som har utvecklats till en totalitär stat där medborgarna hålls i schack av regimen med hjälp av "Systemet", ett utbyggt socialt medium som belönar lydnad, bestraffar självständighet och uppmuntrar till social kontroll av medmänniskorna. För den oppositionella väntar döden.

Med hjälp av avancerad teknologi har Elsa och William nu låtit projicera sig genom rumtiden för att manifesteras i vår tid. De har inte lång tid på sig, snart kan de bli upptäckta, och de har ett livsviktigt uppdrag: att rädda demokratin och landet - och sig själva.

De har kommit till just det här klassrummet av en orsak: De har information om att den person som i en snar framtid ska konstruera Systemet, Konstruktören, går i klassen. Kan hen stoppas från det, så kan en katastrofal framtid avvärjas.

Vi vänder oss till elever både på högstadie- och gymnasienivå med *Mörkrädd* och du som lärare har goda chanser att sätta teaterupplevelsen i samband med saker ni arbetar med i skilda ämnen.

INFÖR FÖRESTÄLLNINGEN

FÖRBEREDA KLASSEN?

Du som lärare behöver inte förbereda din klass på något vis inför besöket. Självklart ska de veta att det är Masthuggsteatern som kommer, och kanske lite vad pjäsen handlar om - MEN: Vi vill helst inte att eleverna i förväg ska veta om tidsresan. Föreställningen får bäst effekt om detta smått hisnande inslag får bli en överraskning. (Vi har också medvetet uteslutet information av mer detaljerad karaktär på exempelvis vår hemsida...)

MOBILTELEFONER – JA TACK!

Eleverna inte bara får - de bör ha med sina mobiltelefoner under föreställningen. Återigen är detta ingenting ni ska prata med dem om, men för er information kommer vi be publiken använda sina mobiltelefoner vid ett par tillfällen.

LÄRARE – JA TACK!

Vi utgår ifrån att du som lärare ser föreställningen tillsammans med dina elever!

MÖRKER

Föreställningen utspelar sig i ett så gott som mörkt rum. Skulle ni bedöma detta som obehagligt för någon enskild elev, behöver vi kommunicera kring detta inför vårt besök. Ring eller maila oss då gärna! (Kontaktuppgifter längst ner i dokumentet.)

EFTER FÖRESTÄLLNINGEN

Mörkrädd låter sig gärna knytas till skolundervisningen; i pjäsen ser vi teman som gärna låter sig kopplas till moment i skilda skolämnen - alltifrån fysik till historia och filosofi. (Se förslag längre ned.)

Men självklart är handlar det först och främst om en scenkonstupplevelse. Att föreställningen formmässigt inte liknar många andra gör det väl bara roligare att prata om upplevelsen efteråt tillsammans i klassen.

ATT TALA OM SCENKONST

Det är inte alltid så enkelt att prata om en konstupplevelse. Lätt hamnar man i "bra" eller "dåligt" och så kommer man kanske inte längre. Och kanske får man för sig att det finns ett rätt eller fel.

Men om vi försöker prata om det på ett undersökande vis – då kan vi märka att upplevelsen liksom vecklar ut sig efteråt. Det blir inte längre fråga om *bra* eller *dåligt* utan *hur* och *varför*. Och det är förstås så att ingen upplevelse eller tolkning är fel, utan just en av flera möjliga tolkningar.

Scenkonsten är den konstform som förenar flest uttryck till en helhet. Ju mer medveten jag som åskådare är om dess olika beståndsdelar och medel, desto mer kan jag se i en föreställning. Och det blir roligare att fundera och prata efteråt.

När ni pratar om *Mörkrädd* i klasserna föreslår vi därför att ni börjar med att prata lite allmänt om vad som finns eller kan finnas i en scenkonstföreställning: Rum/scenografi, kläder/kostym, saker/rekvisita, ljus, ljud, musik, rörelse, ord. Skådespelare!

Sedan kan ni tillsammans börja nysta i era intryck.

Några ingångar:

- När började föreställningen, för dig?
- Rummet/scenografin: Med vilka medel skapades rummet? Förändrade det sig under föreställningens gång?
- Hur var skådespelarna klädda?
- Tänkte du på hur ljuset var? Om det ändrade sig under föreställningen?
- Var det musik i föreställningen? Kan du beskriva den i så fall? Några andra slags ljud?
- Var utspelade sig handlingen, tycker du? Var man på en och samma plats hela tiden eller på olika?
- När utspelade sig handlingen? Nutid? I förgångens tid - när i så fall? I framtiden? I obestämd tid? Vad får dig att tro så?
- Vad är det för personer i pjäsen? Hur hänger de ihop med varandra?
- Finns det någon huvudperson? I så fall varför? Vad händer med den personen under pjäsens gång? Känner du att den personen har något särskilt problem, hemlighet eller projekt?
- Vilken roll fick du som publik?
- Hur slutade föreställningen, tycker du? Vad hände och hur kändes det?

Först registrera, sedan tolka!

När ni nystar, tänk på att det är bäst att först bara tala helt sakligt om vad man sett och noterat för att först i nästa vända börja tolka: Vad tror jag att teatern ville säga med sin föreställning och de olika valen de gjort? Vad läste jag in, vad betydde föreställningen för mig? Vilka tankar (associationer) får jag, apropå saker i samhället, skolan, livet?

KOPPLA TILL STUDIEPLANEN - FÖRDJUPNINGSTIPS

HISTORIA - SVENSKA - FILOSOFI

Pjäsen leker med möjligheten att kommunicera bakåt i tiden och på så vis påverka historiens förlopp. En tankelek som öppnar för diskussion, fördjupningsarbete, grupparbeten, skrivuppgifter. Här några möjliga ingångar:

- *Konstruktören är ensam ansvarig för systemets existens. Utan Konstruktören: inget system*, säger Elsa i pjäsen. Vem har inte tänkt tanken att någon kunde göra en tidsresa för att stoppa Hitler och utvecklingen i Nazityskland? Men skulle undanröjandet av en enda människa ändra hela förloppet? Eller skulle det dyka upp någon annan Hitler fostrad av tidsandan? Vilken roll spelar individen i historien?
- Skulle du varit beredd att döda Hitler, bli mördare, för att avvärja dödandet (mördandet) av miljoner andra? Helgar målen alltid medlen?
- Om enda möjligheten var att resa tillbaka i tiden och döda Hitler medan han fortfarande är barn och ännu inte har inlett sin politiska bana, skulle du göra det?
- Vad finns det för andra punkter i historien som är intressanta att fundera på, på liknande vis: Tänk om man bara kunde gå tillbaka i tiden och ändra på den eller den förutsättningen.

Motiven tidsresor, leva om sitt liv/historien och parallella universa har inspirerat många författare och filmmakare i allt från science fiction-genren till romantiskt drama. Kanske kan det vara ett uppslag till arbete i svenskan? Här ett litet axplock bara:

... inom skönlitteratur:

Tidsmaskinen av H G Wells, *22/11 63* av Stephen King (även som TV-serie), *Livet, universum och allting* av Douglas Adams, *Slakthus 5* av Kurt Vonnegut, *Tidens mittpunkt* av Diana Wynne Jones, *Främlingen* av Diana Gabaldon. Med flera med flera!

.... inom film & TV-serie:

Edge of Tomorrow (2014), *Interstellar* (2014), *The Terminator* (1984), *Time Bandits* (1980), *Peggy Sue Got Married* (1986), *The Minority Report*, *Back to the Future* (1985), *Spring Lola* (1998), *The Butterfly Effect* (2004), *Sliding doors* (1998), *Doctor Who* (1963-1989, 2005-). Med flera – se även länk!
Och nyligen på SVT: *Tänk om* (2016) - serie av och med Fredrik Lindström

... inom data/TV-spel:

Bioshock infinite, *Chrono Trigger*, *Dragon age inquisition*, *The legend of Zelda 7 - t ex Ocarina of Time*. Med flera - se även länk!

SAMHÄLLSKUNSKAP

Premiss för *Mörkrädd* är att Sverige under bara några få decennier har utvecklats till en totalitär regim. I dagens Europa ser vi inte bara tendenser utan en faktisk utveckling åt detta håll i en rad

länder just nu. Det finns också anledning att utifrån en svensk horisont fråga sig hur djupt de demokratiska idealen sitter och dess hållbarhet i en utsatt situation.

- I Sverige har vi levt i ett demokratiskt styressätt under relativt lång och obruten tid. Vilka var förutsättningarna för att det skulle växa fram demokrati i vårt land?
- Tusentals människor har tagit sig och tar sig till Sverige på flykt undan politiskt förtryck och diktaturer. Samtidigt har undersökningar bland unga visat att en inte liten andel unga idag skulle kunna tänka sig en diktator, en stark ledare. Vad kommer det sig?
- Finns det situationer i ett land (värld) där diktatur kan vara befogat? Har majoriteten alltid rätt?
- Vilka är de starkaste politiska krafterna i ett modernt samhälle och vem har inflytande över dem? Politiska partier, vetenskap, media, kultur, marknad/ekonomi...
- Hur tycker du att demokratin fungerar/ser ut i Sverige? På din skola?
- Yttrandefrihet är en av de grundläggande aspekterna av demokrati. I *Mörkrädds* fiktiva framtid har den blivit ytterst inskränkt. Det sociala medium - *Systemet* - som är inskrivet i *Mörkrädd* har sin förebild i verklighetens Kina (*Sesame Credit*, länkar nedan) Skulle detta kunna bli verklighet även i Sverige? Hur skulle det kännas? Hur skulle DU reagera/agera? Vem skulle tjäna på ett sådant system? Finns det rentav redan nu liknande registrering av åsikter, livsstil och konsumtion i sociala media?

FYSIK

I pjäsens fiktion har det byggts en maskin som möjliggör resor i rumtiden och för dig som är fysiklärare kan teaterupplevelsen ge en rolig och oväntad aspekt på fältet modern fysik.

Själva har vi haft glädje av följande material i vårt förberedelsearbete:

Cosmos - en serie som i skrivande stund nu går på Kunskapskanalen, SVT Play (utgivningsår 2014), med bl a ett avsnitt om elektromagnetiska fält, vars upptäckt ligger till grund för mycket av det pjäsen handlar om. Serien är tillgänglig på SVT Play under begränsad tid. (Länk nedan.)

The Hidden Reality av Brian Greene. Bok som i detalj förklarar begreppet multiversum. Den är skriven för lekmän men är ganska avancerad.

Vi kan också tipsa om en lite mer lättsmält dokumentär baserad på Greenes andra bok *The Fabric of the Cosmos*. (Länk nedan.)

Physics of the Impossible av Michael Kaku - en underhållande bok som bl.a. tar upp tidresor på ett relativt tillgängligt sätt.

MER TIPS OCH LÄNKAR

Om tidsresor som motiv:

http://www.lysator.liu.se/lsff/mb-nr24/Introduktion_till_tidsresor.html

<https://rymdfilm.wordpress.com/2014/06/22/topplistan-20-basta-filmerna-om-tidsresor/>

Om parallella universa:

https://sv.wikipedia.org/wiki/Parallella_v%C3%A4rldar

Tänk om:

<http://www.svt.se/tank-om/>

Tidsresor i spel:

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_games_containing_time_travel

Om ungas syn på demokrati:

<https://flsriks.wordpress.com/2014/11/09/avhandling-om-ungas-syn-pa-demokratin/>

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15315344.ab>

Om Sesame Credit:

https://en.wikipedia.org/wiki/Sesame_Credit

<http://www.independent.co.uk/news/world/asia/china-has-made-obedience-to-the-state-a-game-a6783841.html>

Cosmos, SVT:

<http://www.svt.se/varldens-fakta-cosmos/>

The Fabric of the Cosmos:

<https://www.youtube.com/watch?v=jdyIx9vrEg>